

valamint Ezekiel 47, 19. vers szerint is a déli határ Kades mellett elhaladva a tenger felé tart: וּפְתַח נַגַב תִּימָנָה מִתַּמָּר. — A targum bizonyynyal Ezekiel e versét használta, amennyiben תַּמָּר-t a Num.-ban előforduló צִיִּין-el azonosította és helyébe מִי מַיִבֵּת קֹדֶשׁ-t tett, מִי מַיִבֵּת קֹדֶשׁ pedig מִי מַצּוֹתָא talán a pörlekedés vizénél említett eseményre vonatkozik, hol t. i. Áron halálát (דְּמוּכָה?) megsiratták (אֲבֵלּוּ) Izrael fiai. (L. Num. 20, 29.)

Mint láthatjuk, a Pseudo Jon.-nál található adatok, melyek a keleti országrész határaitra vonatkoznak, az ország déli határainál térnek el, a többi pontokban jórészt egyeznek. E parafrázis, minthogy a keleti országrésztől beszél, a bibliai szöveg 15-ik verséhez tartozik, de a legnagyobb valószínűség szerint oda is csak később jutott. Ezt mutatja azon körülmény, hogy míg a 10. és 11. versben שָׁמַיָא helyébe אֲרַמִּיָא tétetik (mely אֲרַמִּיָא-nak felel meg), addig azon részben, mely a 15-ik vershez való, kétszer egymásután nem אֲרַמִּיָא, hanem אֲרַמִּיָא fordul elő. Ha az egész parafrázis egy és ugyanazon szerzőtől származnék, úgy bizonyynyal nem állna ugyanazon hely megjelölésére közvetlen egymásután két különböző kifejezés. Nézetünk szerint a Ps. Jon.-nál található és a 15-ik vershez tartozó targum nem egyéb, mint a töred. targum egy, néhány pontban eltérő, recensiója, mely legjobb esetben a Ps. Jon. 15-ik vershez illik, honnan azonban valamely másoló a Ps. Jon. targum különböző helyein helyezte el.¹⁾

Berlin.

KLEIN SÁMUEL.

SÉMI EREDETŰ NÉMET SZÓK.

E czimen közlött multkori jegyzékemet még a következő adatokkal egészítem ki. A *-val jelölt szavak az irodalmi nyelvben vagy egyáltalában nem, vagy csak elvétve fordulnak elő, az etimológiai szótárak azonban a legtöbbet mégis tárgyalásra méltatják.

¹⁾ A 11-ik versnél még látható, hogy került oda a toldalék: וּמִמְעֵרָתָא stb. A másoló tudta, hogy a vers-elején lévő אֲרַמִּיָא ugyanaz, mint a később előforduló אֲרַמִּיָא, így aztán itt olvasztotta egygyé a szöveggel.

Adamsapfel (Ádám csutkája), fr. pomme d'Adam, ang. Adam's apple; e szó a német irodalmi nyelvben a XVIII. század óta fordul elő. A román népeknél keletkezett néphit, hogy a gégeinek kiálló része a paradicsomkertben elfogyasztott almának csutkája, alkalmasint a héber *tappuach haadam* latin fordításán »pomum viri« alapszik, a középlatin nyelvben ugyanis a »pomum« szó átvitt értelemben az emberi testnek minden domboruságát jelenti.

* *Acheln* (enni), a XV. század óta használt zsidónémet-szó, szárm. a héber *āchal*-ból.

Almanach, fr. almanach, szárm. valószínűleg mint sok más *Al*-szótaggal kezdődő szó az arabból, de mivel a kalendárium arab neve nem almanach, hanem *taquim*, némelyek a görög-egiptomi *αλμεινιχιακά* (kalendárium) szóból származtatják.

Aloe, lat. aloë, gör. *αλόη*, szárm. a héber *ahālim* (aloefa) szóból, v. ö. 4. Móz. 24., 6. és Példab. 7., 17.

Amber (ámbra), fr. ambre, klat. ambra, szárm. az arab *anbar* szóból.

Balsam (balzsam), fr. baume, ol. balsamo, lat. balsamum, gör. *βάλσαμον*, szárm. az arab *balasān* szóból.

* *Barchent* v. *Barchet* (szövet), klat. barracamus, sp. barracan, arab *barrakān*.

* *Betuchen* (megbízni) és mint melléknév vagy határozó *betucht* (megbízható, biztos), szárm. a héber *bātach*, illetőleg *bātūach* szavakból.

Bisam (pézsmá), klat. bisamum, szárm. a héber *besem*-ből, v. ö. 2. Móz. 30., 23.

* *Bocher*, szárm. a héber *bachūr* (ifju)-ból.

* *Dibbern* (beszélni, főleg halkán beszélni), szárm. a héber *dibber* igéből.

* *Dokes* v. *Douches* (ülep), etimológiája még bizonytalan, lehet, hogy a héber *tachath* (alsó) szóból származik.

* *Doufes* (börtöny), szárm. a héber *tāfas* (elfogni) igéből.

* *Finkeljochem* (pálinka), elvétele a XVII. és XVIII. század irodalmában is szerepel; e szó második része a héber *jajin* (bor)-ból szárm., első része még bizonytalan.

Galgant, e növény neve fr. ol. és klat. galanga, gör. *γαλαγγα*, szárm. az arab *halangīn* szóból.

* *Ganfen* (lopni), a XV. sz. óta használt szó, szárm. a héber *gānab* igéből.

Ingwer (gyömbér), kfelnémet *ingewër* v. *gingebere*, ang. *ginger*, fr. *gingembre*, ol. *zenzovero*, *zenzero*, gör. *φυγγίβρις*, szárm. az arab *zendjebīl* szóból.

Isop (izsóp), ol. *isópo*, lat. *hysopum*, gör. *ὑσώπος*, szárm. a héber *ēsōb* szóból, v. ö. 2. Móz. 12., 22. és 3. Móz. 14., 4.

Kampfer (kámfor), fr. *camphre*, ol. *canfora*, sp. *alcanfor*, szárm. az arab *alkūfōr*-ból, v. ö. a héber *kōpher* (szurok) szót, 1. Móz. 6., 14.

* *Kapores* újfelnémet szó, szárm. a héber *kappūrāh* (kiengesztelés, engesztelő áldozat) szóból.

Karbe v. *Karve* (kömény), fr. és ol. *carvi*, szárm. az arab *al-karavīa* szóból.

* *Koscher*, szárm. a héber *kāschēr* (tisza, szabályszerű) szóból.

Lava (láva) ol. *lavagna* (pala), szárm. az arab *labā*-ból.

Matzen (kovásztalan kenyér), a XV. sz. óta meghonosodott német szó (*Matz*, *Judenmatz*, *Matzenkuch*), szárm. a héber *mazzāh*-ból.

Mauscheln (zsidó dialektusban beszélni), továbbá *Mauschelei*, *Gemauschel* (zsidó dialektus), *Mauschel* (zsidó, zsidó kereskedő), származnak a héber *Mōseh* (Mózes) szóból.

Matt (sakkban és képletesen), fr. *mat*, ol. *matto*, sp. *matte*, szárm. az arab-perzsa *schāh māt*-ból (a király halva, fogva van).

* *Meschugge* (bolond), szárm. az azonos jelentésű héber *meschuggā* szóból.

Papagei (papagály), ófr. *papegai*, ol. *pappagallo*, szárm. az arab *babaghā* szóból.

Safran (sáfrán), fr. *safran*, ol. *zafferano*, sp. *azafran*, szárm. az arab *zafaran* szóból.

Samt v. *Sammet* (bársony), ófr. *samit*, ol. *sciamito*, klat. *examitum*, gör. *ἐξάμιτον*, ósp. *xame*, származik az arab *sāmī*-ből.

* *Schächten* v. *schachten* (vágni) a héber *sāchat*-ból.

Schükern (hazudni), 1760. óta irodalmi szárm. a héber *seker* (hazugság) szóból.

Schicksel (keresztény leány) megfelel a héber *sickzah* szónok, szárm. a *sikkūz* (iszonyuság) szóból.

Spinat (spenót), ang. spinage, fr. épinard, szárm. az arab *isfināg* szóból.

Losoncz.

DR. BARTA MÓR.

ELLENÉSZREVÉTELEK.

23. évf., 277. old. V. E. »mint inkább czéltudatos valami«, de bizony nem szabad elmaradni a decalogusból: *אל-לך*-nak.

Mint a Chászám Szófer egyik kiváló dédunokájának — Str. I. — éveken át volt tanítványa, természetes, nem volt előttem ismeretlen a vallástalan kocsis leczkértető mondása és így meglepődten hallottam *ezt itt* T.-ről is beszélni mint szájhagyományt. Tollhiba lehet csak a Vészi József szerkesztésében megjelenő »Budapester Tageblatt« 1889. X/5. ama kitétele, hogy 1815-ben koronás látogatói voltak az »Altberühmter Tempel«-nek. Hisz a templom csak 1820-ban épült és régibb nem volt sem *alt* sem *berühmt*.

A tóratekercek nagyságára figyelmeztetek e f. irat 1906. 285. oldalán.

Dr. Büchler észrevételére megjegyzem: Nem 1742-ből való, hanem arról szóló jegyzőkönyv. Mert tényleg *számlák* stb.-ről is vannak az említett jegyzőkönyvben 42-ről.

Ami a budai halottak exhumálásáról illeti, nemcsak, hogy többekkel olvastattam e sírkő felírását és azok is nem *ד*-t, hanem *ג*-t mondtak, de sokkal világosabb az 1786. készült *ה* jegyzőkönyvnek első lapja, a mely így szól: *בהתאמתו יחד כל בני חק ועלה בהסכמה אהת לעשות פראטינאל לכתוב בו כל המקראות מכתבין וכלה לן בני שיהי לעדות ולזכרון, נעשה ב דחלמם הקמו לי פה ק"ק אוכין ישן.*

No már ha ennek következtében pontosan feljegyzik p. 68. sz. a. Lányi Leó méltóságosnak dédapját, *שמש*-nak való alkalmazását, 82. sz. a. említik fizetésjavítását stb., akkor bizony, ha oly kegyeletes tett 1806-ban történik, megörökítették volna azt is. Tehát ez csak a jegyzőkönyvi idő előtt történt 1766-ban. A sírköveken »Finale« olvasható.

Budapest.

BATÓ J. LIPÓT.